

to the second approach, Serbia, with its geopolitical ambitions of regional leadership and foreign policy maneuvering between the West countries and Russia, which is reflected in the Ukrainian-Serbian relations should be emphasized. The attention is also paid to the Republic of Kosovo, partially recognized by international community, and with which our state does not have diplomatic relations. The third area covers the countries with Muslim political influence, in particular Albania, Bosnia and Herzegovina and the FYR Macedonia. This factor should always be taken into account when constructing bilateral relations, especially in case of internal political uncertainty of these subjects. Suggestions about the formation of a balanced constructive geostrategy of further relations of Ukraine with all countries of the WBR at the direct level are given. The emphasis is placed on the underestimation of relations with a majority of states, except Slovenia, Croatia and the FYR Macedonia. It is determined that eurointegration processes, intensification of trade and economic development with appropriate science-intensive production should become a long-term guarantee of relations stability with each country. It is determined that European integration processes, intensification of trade and economic development with appropriate science-intensive production should become a long-term guarantee of relations stability with each country. A desirable significant addition to this is the cultural and humanitarian work, in particular, diaspora support and mutual languages learning. The dynamic cooperation continuity in different spheres will only strengthen permanent human contacts.

Key words: balanced structural geostrategy, Ukraine, Western Balkan region, geopolitical realities, bilateral interstate relations.

Надійшла 02.05.2018 р.

УДК 911.373 (477)

Андрій КУЗИШИН

ГЕОПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ОБЛАСТЕЙ КАРПАТСЬКО-ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ

Стаття присвячена проблемі функціонування соціальної сфери областей Карпатсько-Подільського регіону, зокрема зацентровано увагу на диференціації рівнів окремих її компонентів, динаміці їх зміни та комплексному аналізу функціональності. Стан даної сфери безпосередньо впливає на економіку й культуру країни та регіону, а тому сектори освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства тощо відіграють значну роль в господарському розвитку території.

Територіальні межі дослідження визначені в межах Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей, між якими склалися усталені господарські, працересурсні та інформаційно-комунікативні зв'язки, які також варто вважати сильною стороною такої співпраці.

Для дослідження диференціації елементів соціальної сфери областей Карпатсько-Подільського регіону було обрано кілька базових складових соціальної сфери (освіта, культура, медицина, житлово-комунальне господарство, торгівля і масове харчування, зв'язок), для кожної з яких було обрано кілька критеріїв (загалом їх понад 20). Це дозволило проаналізувати рівень сформованості та функціональності окремих складових соціальної сфери регіону загалом та в окремих його областях. На цій основі було проведено ранжування областей Карпатсько-Подільського регіону за рівнем сформованості елементів соціальної інфраструктури.

Також подано порівняльний аналіз рівня розвитку соціальної сфери до показників Західноукраїнського регіону та пересічноукраїнських.

Для проведення дослідження було використані офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, а також обласних управлінь статистики.

Ключові слова: Карпатсько-Подільський регіон, геопроторова організація, соціальна сфера, освіта, культура, медицина, житлово-комунальне господарство, торгівля і масове харчування, зв'язок, матриця рівня функціонування.

Вступ. Сучасний етап розвитку українського суспільства орієнтується на соціальні цінності, що в нинішніх умовах відображають зростання ваги соціальної сфери у створенні суспільно необхідного продукту. Стан даної сфери безпосередньо впливає на економіку й культуру країни; на цій підставі можна стверджувати, що працівники освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства тощо відіграють значну роль в економіці. Приклад провідних країн світу свідчить, що крім значної уваги до матеріального виробництва, чимало зусиль прикладається для пріоритетного розвитку соціальної сфери,

формують передумови для соціальної орієнтації економіки, для того, щоб державна політика здійснювалася в ім'я людини як головного генератора прогресу цивілізації.

Постановка проблеми наукового дослідження. Із зростанням значущості функціонування соціальної сфери, постає необхідність детального аналізу рівня сформованості її складових та досягнення комплексності в наданні відповідних послуг. Актуальним питанням видається необхідність визначення сучасного стану сформованості та затребуваності окремих елементів соціальної сфери, а також рівень їх надання в конкретному обласному

регіоні, що дозволяє визначити його рейтингову позицію (місце) в регіоні. Для цього необхідно проаналізувати систему показників, які дозволяють сформулювати комплексне уявлення про соціальну сферу Карпатсько-Подільського регіону.

Огляд попередніх досліджень. Проблема розвитку та функціонування складових елементів соціальної сфери є цариною досліджень значної кількості вітчизняних та зарубіжних науковців. В.І. Куценко та Я.В. Остафійчук розглядають соціальну сферу як сферу діяльності людей, результатом якої є послуги, що задовольняють потреби суспільства й окремих його членів і пов'язані зі створенням доданої вартості [3]. Н.Г. Пігуль відзначає, що організаційний механізм побудови соціальної сфери повинен базуватися на чітко визначених функціях, принципах і завданнях, що дозволить більш ефективно реалізовувати державну соціальну політику з метою підвищення якості життя населенні [6]. Важливим напрямом дослідження соціальної географії Я. Олійник та А. Степаненко вбачають дослідження соціального простору територіальних спільнот, їх соціального локалітету [5]. Л.М. Немец розглядає соціальну сферу з позиції просторово-часової організації суспільства у вимірах глобалізаційних впливів; інноваційно-інвестиційного іміджу територій, розробки моделі і проведення соціально-географічного районування для задач оптимізації територіальної організації суспільства і забезпечення оптимальних умов життєдіяльності населення, участь в розробці стратегій розвитку регіонів [4]. Нами ця проблема частково також розглядалася, при оцінці зайнятості населення Карпатсько-Подільського регіону в соціальній сфері [1].

Мета, завдання та методи дослідження. При підготовці даного дослідження планувалося визначити, на основі опрацювання статистичної інформації, рівень сформованості та функціональності соціальної сфери заявленого регіону. Для цього використовувалися статистична інформація за період від 90-х рр. ХХ ст. до 2016 р., що дозволило визначити динамічні тренди функціонування соціальної сфери та її складових.

Для проведення дослідження нами було обрано систему показників, що виступили критеріями оцінки певних елементів соціальної сфери. Слід наголосити, що вони оцінювали функціональність певних елементів з позиції не кількісної, а якісної – забезпеченість, доступність, затребуваність певного елементу соціальної сфери, що на нашу думку відображає реальний стан сформованості соціальної сфери

та дозволяє здійснити диференціацію її складових за рівнем сформованості на функціональності.

У процесі дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу, діалектичний і наукової абстракції, статистичний метод та метод матричного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Територіальні межі дослідження включають Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Вінницьку, Хмельницьку та Тернопільську області (регіон охоплює 19,1 % території України і тут проживає 23,5 % населення країни). Дані території мають компактне розташування, що позитивно позначається на їх співпраці і високій взаємозалежності. Досить усталені господарські, працересурсні та інформаційно-комунікативні зв'язки також варто вважати сильною стороною такої співпраці. Щоправда, історично ці території формувались не як єдина, адже в різні історичні періоди перебували в складі різних державних інституцій. В певній мірі така територіальна прив'язка позначилась і на етнічному складі населення згаданих областей, який можна визначити як строкатий.

Розгляд елементів соціальної сфери варто здійснювати в секторальному варіанті оцінки, але з обов'язковою прив'язкою до певного територіально рівня.

Рівень розвитку соціальної сфери визначається попитом на послуги, а ті, у свою чергу, змінюються відповідно до реальних можливостей суспільства на тому чи іншому етапі розвитку. В сучасних умовах нестабільної економічної ситуації в країні попит на багато видів послуг зменшився внаслідок невисоких прибутків населення, хоча і спостерігається зростання зацікавлення до окремих видів послуг (інформаційні, рекламні, рекреаційні, у т. ч. туристичні, охорони здоров'я та ін.).

Соціальна сфера має певні територіальні відмінності у рівні розвитку та структурі. Значно вищий рівень її розвитку і ширша галузева структура у містах порівняно з сільською місцевістю, в економічно більш розвинених промислових регіонах порівняно з менш розвинутими аграрними.

Освітня сфера виступає важливим елементом формування соціального середовища, формування освіченого соціуму та є умовою збереження інтелектуального суспільства. Важливими показниками, що характеризують цей напрям соціальної сфери є якісні характеристики освітнього простору досліджуваної території, наприклад охопленість дітей дошкільними закладами, кількість учнів у загально-

освітніх навчальних закладах у розрахунку на 10 тис. осіб, кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. осіб, кількість студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації у розрахунку на 10 тис. осіб. Такі показники дозволяють оцінити стан освітнього середовища певної території. Впродовж 1995-2016 рр. в областях Карпатсько-Подільського регіону зростає показник охопленості дітей дошкільними закладами (від 31 дошкільняти / 100 дітей відповідного віку в 1995. р до 62 дошкільняти / 100 дітей відповідного віку в 2016 р.), що навіть перевищувало пересічно-український показник починаючи від 2010 р. [9, с. 115] Більш високий показник забезпеченості властивий для областей Подільського регіону. Від 1995/1996 навч. року до 2013/2014 навч. року кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. осіб скорочувалась (від 1464 до 1039 учнів на 10 тис. населення) і лише в 2016/2017 навч. році намітилась тенденція збільшення числа учнів в розрахунку на число мешканців (1067 учнів на 10 тис. населення). Слід відзначити, що цей показник має більш позитивні значення, ніж в середньому в Україні. За період 2000-2016 рр. спостерігається скорочення кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. осіб від 104 до 81 учня (але варто відзначити, що ці показники є більш позитивними, ніж в Україні загалом). Найвищий показник властивий для Львівської області (у 2016 р. – 107 учнів професійно-технічних навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. осіб). Щодо показника кількості студентів ВНЗ в Карпатсько-Подільському регіоні в розрахунку на 10 тис. осіб від 2000/2001 навч. року до 2005/2006 навч. року спостерігався ріст числа студентів, але в подальші навчальні роки їх число зменшувалось швидше, ніж в Україні загалом [7, с. 97].

Якщо ж комплексно оцінювати освітню сферу за критеріями обраного нами ранжування, матрична таблиця підтверджує, що найбільш сформованою ця сфера є в Львівській області, також високим є показники Вінницької, Тернопільської та Чернівецької областей, а в інших областях регіону відчуваються проблеми за окремими складовими оцінки забезпеченості розвитку освітнього середовища, або загалом невисока ефективність їх функціонування (табл. 1). У порівнянні з показниками пересічноукраїнськими та показниками, що властиві для всіх областей західноукраїнського регіону, на даній території завжди були вищими показники охопленості дітей дошкільними

зкладами, вищою була кількість учнів та слухачів в загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах. Тільки скорочення числа студентів в закладах вищої освіти в регіоні є вищим, ніж в Україні загалом (це можна обґрунтувати відтоком студентів до європейських, в першу чергу, польських навчальних закладів).

Культура охоплює установи і заклади, що виробляють товари культурного призначення, пропонують духовні цінності для населення та ін. (бібліотеки, театри, клуби, музеї, кіностудії, телебачення, радіо, газетно-журнальне видавництва), їх розміщення також пов'язане з особливостями розселення людей: вища концентрація об'єктів культури у значних за кількістю населення поселеннях. В областях Карпатсько-Подільського регіону є понад 5,7 тис. бібліотек, 6,4 тис. клубних установ і будинків культури [7, с. 240, 244]. Вони розміщуються згідно з адміністративним поділом (у населених пунктах – центрах адміністративно-територіальних одиниць, у міських мікрорайонах) і за виробничим принципом – на базі підприємств, навчальних закладах тощо. Для проведеного нами аналізу було обрано два напрямки – це наявність даних установ, які оцінювалися через показник забезпеченості населення певними закладами та відвідуваність населенням закладів культури й мистецтва.

Показник забезпеченості закладами культури, зокрема бібліотечними фондами та клубними установами в Карпатсько-Подільському регіоні є вищим, ніж в середньому в Україні і в Західноукраїнському регіоні загалом. Хоча з 2000 року дані показники зменшуються в Україні, в досліджуваному регіоні темпи падіння є не настільки значущими. Так, пересічний показник забезпеченості бібліотечними фондами в регіоні складає 688 примірників на 100 осіб, а в більшості областей (Вінницька, Львівська, Тернопільська, Хмельницька) він перевищує 700. Якщо в середньому в Україні забезпеченість місцями в клубних закладах складає 10 місць на 100 осіб, то в даному регіоні він перевищує 15 (в Тернопільській та Хмельницькій областях – 18).

Серед музейних закладів Карпатсько-Подільського регіону (161 установа, майже 28 % від загальноукраїнського показника) переважають краєзнавчі, історичні, меморіальні. Найбільше їх у обласних центрах (лідером, є Львів), а серед областей загалом – Тернопільська – 30. Показник відвідуваності музеїв в областях регіону є вищим (в 2016 р. – 46 відвідувань на 100 осіб), ніж в Україні загалом (37 відвідувань на 100 осіб) і продовжує зро-

статі. Вищі показники від пересічного по регіону зафіксовані в Закарпатській та Львівській областях (48 і 75 відвідувань на 100 мешканців відповідно), найнижчі – в Чернівецькій (31 відвідування на 100 мешканців) [9, с. 158]. Причиною такої значної амплітуди можуть бути як кількісні показники музеїв як таких, так і практичний інтерес туристів та рекреантів до подібної форми відпочинку.

Найбільша кількість професійних театрів у Львівській області (9 із 112, які функціонують в Україні). В регіоні загалом – 27. Щодо відвідуваності, то не зважаючи на усталений штамп, що населення західної України є поціновувачем театрального мистецтва, показники є нижчими, ніж в Україні – 11 відвідувань на 100 мешканців (винятком є Львівська область – 18 відвідувань на 100 мешканців) [9, с. 158]. Слід відзначити, що в даному показнику є значна туристична складова, адже багато українських та іноземних туристів вважають обов'язковим відвідування театрів в своїх туристичних програмах.

Оцінюючи рівень функціонування складових культурної сфери, слід відзначити, що найвищий їх рівень властивий для Львівської та Хмельницької областей, високим і відносно збалансованим – у Вінницькій та Тернопільській областях. Якщо ж аналізувати динаміку окремих показників, то від 2000 до 2016 рр. в областях Карпатсько-Подільського регіону спостерігається погіршення і відставання від пересічноукраїнського показника та показника в західноукраїнському регіоні загалом забезпеченості бібліотечними фондами але зростає показник забезпеченості місцями у клубних закладах, є інтерес до відвідування музеїв та зменшується відвідуваність театральних на концертних заходів.

Лікувально-оздоровчий комплекс включає систему медичних та рекреаційних установ, які забезпечують охорону здоров'я (профілактику захворювань, лікування), оздоровлення та відпочинок людей. У закладах охорони здоров'я в межах регіону працює 50 тисяч лікарів усіх спеціальностей (майже 27 % від загальноукраїнського показника) та понад 100 тис. осіб середнього медичного персоналу (понад 27 % від загальноукраїнського показника). Забезпеченість лікарями в досліджуваному регіоні – одна з найвищих у країні, але відсоток хворих людей постійно збільшується через несприятливі умови життя, нераціональне харчування тощо. Так, від 2000 р. до 2016 р. забезпеченість населення лікарями у розрахунку на 10 тис. осіб в Карпатсько-Подільському регіоні зростає від 45 до 50 фахівців (в Україні

цей показник суттєво нижчий). На високому рівні тримається показник забезпеченості населення середнім медичним персоналом (понад 100 на 1 тис населення) та лікарняним ліжками (понад 77 на 10 тис. населення). Найвищі показники властиві для Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей.

Досить напруженою є ситуація з плановою ємністю амбулаторно-поліклінічних закладів (всі медичні заклади, що ведуть амбулаторний прийом – поліклініки, амбулаторії, диспансери, поліклінічні відділення лікарняних закладів, лікарські пункти охорони здоров'я тощо). Ситуація покращується від 2010 р., але відстає від загальноукраїнських показників. Тільки в двох областях регіону (Вінницька та Закарпатська) планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів є вищою від середнього показника в Україні.

Медична сфера за обраними критеріями має найвищий показник функціональності в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях. Досить якісно медицина може функціонувати в Хмельницькій області. В решті регіонів рейтингові позиції медичної сфери є досить низькими і відповідно свідчать про проблемність її розвитку.

Житлово-комунальне господарство задовольняє потреби людей у житлі, забезпечує функціонування житлових будинків, готелів, невеликих підприємств і установ. Цей напрямок соціальної сфери забезпечує утримання та ремонт житлового фонду і комунальної інфраструктури. Весь житловий фонд в Карпатсько-Подільському регіоні сягає 256 млн. м², що складає понад 26 % житлового фонду держави. Міський житловий фонд має вищий порівняно із сільським рівень забезпечення газом, гарячим водопостачанням, водопроводом і каналізацією. В межах досліджуваного регіону основні житлові площі зосереджені в сільській місцевості (понад 55 % від загальнорегіонального показника). На сьогодні з метою поліпшення житлових умов населення значна увага приділяється розвитку інвестиційного (за рахунок приватних котлів фізичних та юридичних осіб) та індивідуального житлового будівництва. Середній показник забезпеченості житловими площами в регіоні є вищим (25,8 м²/особу), ніж в Україні загалом (22,9 м²/особу). Серед областей регіону найвищий показник забезпеченості житлом властивий для Вінницької (майже 30 м²/особу) та Хмельницької областей (27 м²/особу), найнижчий – у Львівській області (23 м²/особу).

Комунальна інфраструктура виступає складовою житлово-побутових потреб насе-

лення та підприємств та охоплює електропостачання, теплопостачання, газопостачання, водопостачання, каналізацію, займається благоустроєм та санітарним прибиранням території населеного пункту. Серед показників, що характеризують облаштування квартир в Карпатсько-Подільському регіоні, найвищими є показники забезпеченості природним газом, каналізацією та централізованим водопостачанням. За показником забезпеченості природним газом найвищий показник властивий для Тернопільської, Чернівецької та Хмельницької областей (в усіх – понад 93 % від загальнообласного показника). Найкраще водопровідне постачання властиве для Львівської та Тернопільської областей, каналізаційне обслуговування та гаряче водопостачання – для цих же областей. Централізоване опалення найкраще здійснюється в Тернопільській та Хмельницькій областях.

При консолідованій оцінці показників, що забезпечують якість функціонування житлово-комунального комплексу даних територій, за ранжуванням найвищі позиції властиві для Тернопільської та Хмельницької областей, показники, близькі до середніх демонструють Львівська, Івано-Франківська та Вінницька області.

Торгівля і громадське харчування охоплюють підприємства роздрібною торгівлі і заклади масового харчування.

Торгівельні площі найвищий показник забезпеченості в розрахунку на число мешканців мають Львівська та Івано-Франківська області, досить високі – в Тернопільській, Хмельницькій та Закарпатській.

В загальному обсязі товарообігу продовольчі товари становлять 65 %, непродовольчі – 35 %. Найвищі показники роздрібного товарообігу на одну людину – у Львівській області (13,5 тис. грн/особу, показник перевищує пересічноукраїнський), а найнижчий – в Тернопільській області (7,6 тис. грн/особу). Крім

традиційних підприємств галузі розвивається мережа спеціалізованих магазинів, закладів громадського харчування швидкого обслуговування. Цікавим є показник споживання алкогольних напоїв (в розрахунку чистого алкоголю, л/особу; цей критерій є аплікатором рівня соціального устрою в регіонах), за яким мінімальні показники властиві для переважно подільських областей (Вінницька та Тернопільська – в межах 1,3 л/особу), а максимальні – для Львівської області – 2,7 л/особу.

За показниками, що характеризують сектор торгівлі та масового харчування, слід констатувати дуже незначну амплітуду між областями, що дозволяє твердити про практично однаковий рівень функціонування торгівельної сфери.

Зв'язок як галузь господарства складається з підприємств, ліній і вузлів, які забезпечують процес передачі інформації на відстань (т. зв. телекомунікації). Сюди входять відділення зв'язку, телефонно-телеграфні станції, пошта, радіомовлення, телебачення та ін.

З початку XXI ст. поряд із засобами масової інформації (радіо і телебачення) надзвичайно активно розвивається індивідуальний зв'язок. При цьому традиційний його вид – телефонний зв'язок – удосконалюється, переплітаючись з іншими видами (спутниковим, радіозв'язком). Інша група найновіших засобів телекомунікацій широко використовує відеоапаратуру та комп'ютери. Це – телефакс, електронна пошта, скайп-зв'язок та ін.

За доступністю до нових форм та видів зв'язку суттєво вирізняється на фоні областей регіону Львівська, досить високий показник властивий для Закарпатської та Вінницької областей. Якщо оцінювати частку регіону від показника кількості абонентів мобільного зв'язку чи кількості абонентів кабельного телебачення, то він дещо перевищує 10 %, що відповідає кореляційному показнику частки населення в загальноукраїнському показнику.

Таблиця 1

Ранжування областей Карпатсько-Подільського регіону за рівнем сформованості елементів соціальної сфери

Області	Критерії оцінювання / ранг																					Зведена рейтингова позиція регіону	
	Освітня сфера				Культурна сфера				Медична сфера				Житлово-комунальне господарство			Торгівля і масове харчування			Зв'язок				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	бал	позиція
Вінницька	1	7	2	4	1	2	3	6	5	6	6	6	2	1	5	7	6	1	2	1	6	80	4
Закарпатська	4	1	6	7	7	6	2	4	2	7	7	7	1	6	4	5	2	3	3	3	1	88	6
Івано-Франківська	6	2	5	5	5	4	5	4	7	1	1	4	6	3	3	2	5	2	2	6	4	82	5
Львівська	5	4	1	1	4	5	1	1	1	3	3	1	5	7	2	1	1	6	1	2	3	58	1
Тернопільська	3	5	3	2	3	3	3	3	6	4	2	2	4	4	1	3	7	2	6	4	5	75	2

Хмельницька	1	6	4	6	2	1	4	3	3	5	4	3	3	2	3	4	4	4	5	5	7	79	3
Чернівецька	2	3	5	3	6	4	6	5	4	2	5	5	7	5	6	6	3	5	4	7	2	95	7

* Розраховано за Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 1 // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – С. 91, 93, 95, 216, 316; Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 2 // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – С. 342, 344; Статистичний щорічник України за 2016 рік // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – С. 135-138, 159-160, 420, 427.

На основі проведеного покомпонентного аналізу можна провести ранжування областей Карпатсько-Подільського регіону за показниками функціонування елементів соціальної сфери. Для проведення дослідження було використано метод матричного аналізу, що дозволив провести аналіз стану функціонування та диференціації рівня елементів соціальної сфери в розрізі згаданих адміністративних одиниць.

При характеристиці кожного елементу соціальної сфери регіону присвоюється відповідний ранг (від 1 до 7), за показником, який займає область (ранг є вищим за умови вищого відповідного абсолютного показника). Менша кількість балів забезпечує кращу рейтингову позицію.

В ході формування матриці було використано кілька блоків-критеріїв, які були відповідним чином погруповані: *освітня сфера*: 1 – охопленість дітей дошкільними закладами; 2 – кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. населення; 3 – кількість учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. населення; 4 – кількість студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації у розрахунку на 10 тис. населення; *культурна сфера*: 6 – забезпеченість населення бібліотечними фондами на 100 осіб; 7 – забезпеченість населення кількістю місць у клубних закладах на 100 осіб; 8 – відвідуваність населенням музейних закладів на 100 осіб; 8 – відвідуваність населенням театрів на 100 осіб; 9 – відвідуваність населенням концертних заходів на 100 осіб; *сфера охорони здоров'я*: 10 – забезпеченість населення лікарями у розрахунку на 10 тис. населення; 11 – забезпеченість населення середнім медичним персоналом у розрахунку на 10 тис. населення; 12 – забезпеченість населення лікарняними ліжками у розрахунку на 10 тис. населення; 13 – планова ємність амбулаторно-

поліклінічних закладів у розрахунку на 10 тис. населення; *житлово-комунальне господарство*: 14 – забезпеченість житловими площами; 15 – показник рівня благоустрою в приватних помешканнях; *торгівля і масове харчування*: 16 – забезпеченість торговельними площами, 17 – роздрібний товарообіг підприємств на одну особу (тис. грн); 18 – роздрібний продаж алкогольних напоїв на одну особу (л); зв'язок: 19 – показник кількості абонентів мобільного зв'язку; 20 – кількість абонентів кабельного зв'язку; 21 – частка домогосподарств, що мають доступ до інтернету.

Висновки. Соціальна сфера України загалом і її великі регіони переживають період диверсифікації її складових. Маючи значний потенціал, регіони України не завжди якісно використовують його.

В процесі розгляду кожної складової соціальної сфери Карпатсько-Подільського регіону нами було зроблено аналіз основних груп критеріїв. Це дозволило визначити диференціацію рівнів сформованості соціальної сфери регіону загалом. На фоні регіонального показника функціонування та сформованості соціальної сфери суттєво вирізняється Львівська область, яка відзначається високою організацією освітньої сфери, сфери культури, торгівлі та масового харчування, а також зв'язку – ці показники забезпечили лідируючі позиції області. Для більшості областей регіону (Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька) властива дуже вузька амплітуда сумативних показників, що може бути підтвердженням, що в консолідованому вигляді соціальна сфера не має суттєвих відмін в цих областях. Слабка сформованість соціальної сфери Чернівецької області за обраними нами критеріями ґрунтується на низьких позиціях культурної сфери, житлово-комунального господарства та медичної сфери.

Література:

- Кузисин А.В. Характеристика соціальної сфери західноукраїнських областей в світлі зайнятості населення // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: Матеріали Всеукраїнської конференції з участю закордонних вчених, присвячених 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 19-20 листопада 2015 р.) / [відп. ред.: проф. О.І. Шаблій]. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – С. 378-384.
- Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): Монографія. / За наук. ред. д.е.н., проф., академіка НАН України Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. - Ніжин: ТОВ "Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. - 818 с.
- Куценко В.І. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект: [монографія] / В.І. Куценко, Я.В. Остафійчук. – Київ: Оріони, 2005. – 400 с.
- Немец Л. Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты (на примере Украины): Монография / Людмила

- Николаевна Немец. – Х.: Факт, 2003. – 383 с.
5. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Соціальний локалітет життя особистостей і територіальних спільностей // Економічна та соціальна географія // Відп. ред. Ішук С.І. – 2012. – Вип. 2 (65). – С. 3-22.
 6. Пігуль Н.Г. Основи функціонування соціальної сфери // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – № 1 (56). – 2013. – С. 46-50.
 7. Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 1 // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – 323 с.
 8. Статистичний збірник «Регіони України», 2017. Частина 2 // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – 687 с.
 9. Статистичний щорічник України за 2016 рік // за ред. І.Є. Вернера. – Київ, 2017. – 610 с.
 10. Топчієв О.Г., Мальчікова Д.С., Яворська В.В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики: Навч. посіб. / О.Г. Топчієв, Д.С. Мальчікова, В.В. Яворська. – Херсон, ОЛДІ-ПЛІУС, 2015. – 372 с.
 11. Kuzyshyn A. Function of social sphere of the Carpathian-Podillia region through the assessment of employment // Service industries in the Carpathia-Podilla Region // Problmatyka 31 Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. "Międzynarodowe warunki rozwoju przemysłu i usług / Redakcja Z. Zolo. – Warszawa – Krakow, 2015. – P. 69.

References:

1. Kuzyshyn A.V. Kharakterystyka sotsialnoi sfery zakhidnoukrainskykh oblastei v svitli zainiatosti naselennia // Lvivska suspilno-heohrafichna shkola: istoriia, teoriia, ukrainoznavchi studii: Materialy Vseukrainskoi konferentsii z uchastiu zakordonnykh vchenykh, prysviachenykh 70-richchiu kafedry ekonomichnoi i sotsialnoi heohrafiï Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (m. Lviv, 19-20 lystopada 2015 r.) / [vidp. red.: prof. O.I. Shablii]. – Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2015. – S. 378-384.
2. Kutsenko V.I. Sotsialna sfera: realnist i kontury maibutnoho (pytannia teorii i praktyky): Monohrafiia. /Za nauk. red. d.e.n., prof., akademika NAN Ukrainy B.M. Danylyshyna /RVPS Ukrainy NAN Ukrainy. - Nizhyn: TOV "Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», 2008. - 818 s.
3. Kutsenko V.I. Transformatsii sotsialnoi sfery Ukrainy: rehionalnyi aspekt: [monohrafiia] / V.I. Kutsenko, Ya.V. Ostafiichuk. – Kyiv: Oriony, 2005. – 400 s.
4. Nemets L. N. Ustoichyvoe razvytye: sotsyalno-heohrafycheskye aspekty (na prymere Ukrainy): Monohrafiya / Liudmyla Nykolaevna Nemets. – Kh.: Fakt, 2003. – 383 s.
5. Oliinyk Ya.B., Stepanenko A.V. Sotsialnyi lokalitet zhyttia osobystosti i terytorialnykh spilnosti // Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia // Vidp. red. Ishchuk S.I. – 2012. – Vyp. 2 (65). – S.3-22.
6. Pihul N.H. Osnovy funtsionuvania sotsialnoi sfery // Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. – № 1 (56). – 2013. – С. 46-50.
7. Statystychnyi zbirnyk «Rehiony Ukrainy», 2017. Chastyna 1 // za red. I.Ie. Vernera. – Kyiv, 2017. – 323 s.
8. Statystychnyi zbirnyk «Rehiony Ukrainy», 2017. Chastyna 2 // za red. I.Ie. Vernera. – Kyiv, 2017. – 687 s.
9. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2016 rik // za red. I.Ie. Vernera. – Kyiv, 2017. – 610 s.
10. Topchiiev O.H., Malchikova D.S., Yavorska V.V. Rehionalistyka: heohrafichni osnovy rehionalnoho rozvytku i rehionalnoi polityky: Navch. posib. / O.H. Topchiiev, D.S. Malchikova, V.V. Yavorska. – Kherson, OLDI-PLIUS, 2015. – 372 s.
11. Kuzyshyn A. Function of social sphere of the Carpathian-Podillia region through the assessment of employment // Service industries in the Carpathia-Podilla Region // Problmatyka 31 Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. "Międzynarodowe warunki rozwoju przemysłu i usług / Redakcja Z. Zolo. – Warszawa – Krakow, 2015. – P. 69.

Анотация:

Кузишин А.В. ГЕОПРОСТРАНСТВЕННАЯ ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ЭЛЕМЕНТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ ОБЛАСТЕЙ КАРПАТО-ПОДОЛЬСКОГО РЕГИОНА.

Статья посвящена проблеме функционирования социальной сферы областей Карпато-Подольского региона, в частности акцентировано внимание на дифференциации уровней отдельных ее компонентов, динамике их изменения и комплексному анализу функциональности. Состояние данной сферы непосредственно влияет на экономику и культуру страны и региона, а потому сферы образования, здравоохранения, культуры, жилищно-коммунального хозяйства и т.д. занимает значительную роль в хозяйственном развитии территории.

Территориальные границы исследования определены в пределах Закарпатской, Львовской, Ивано-Франковской, Черновицкой, Винницкой, Хмельницкой и Тернопольской областей, между которыми сложились устойчивые хозяйственные, трудовые ресурсы и информационно-коммуникативные связи, которые также следует считать сильной стороной такого сотрудничества.

Для исследования дифференциации элементов социальной сферы областей Карпато-Подольского региона было выбрано несколько базовых составляющих социальной сферы (образование, культура, медицина, жилищно-коммунальное хозяйство, торговля и массовое питание, связь), для каждой из которых было выбрано несколько критериев (всего их более 20). Все предлагаемые критерии представляют качественную составляющую функционирования: в образовании – обеспеченность детей дошкольными учреждениями, количество учеников / слушателей / студентов в расчете на определенное число жителей региона, в медицинской сфере – обеспеченность населения врачами, средним медицинским персоналом, больничными койками, плановая вместимость амбулаторно-поликлинических учреждений, в сфере культуры – обеспеченность населения учреждениями культуры и посещаемость населением заведений культуры и искусств, в жилищно-коммунальном хозяйстве – уровень благоустройства квартир и показатель обеспеченности жильем жилищными площадями населения, в торговле и ресторанном хозяйстве – показатели товарооборота по основному группам товаров и обеспеченность торговыми площадями, в сфере связи и коммуникаций – доступ к средствам связи по различным вариантам их деятельности. Это позволило проанализировать уровень сформированности и функциональности отдельных составляющих социальной сферы региона в целом и в

отдельных его областях. На этой основе было проведено ранжирование областей Карпато-Подольского региона по уровню сформированности элементов социальной инфраструктуры.

Также представлен сравнительный анализ уровня развития социальной сферы к показателям Западноукраинского региона и среднего по стране.

Для проведения исследования были использованы официальные статистические данные Государственной службы статистики Украины, а также областных управлений статистики.

Ключевые слова: Карпато-Подольский регион, геопространственная организация, социальная сфера, образование, культура, медицина, жилищно-коммунальное хозяйство, торговля и массовое питание, связь, матрица уровня функционирования.

Abstract:

Kuzyshyn A.V. GEOSPATIAL DIFFERENTIATION OF THE SOCIAL SPHERE ELEMENTS OF THE CARPATHIAN-PODILLIA REGION.

The article is devoted to the problem of the social sphere functioning of the areas in the Carpathian-Podillia region, in particular the emphasis is placed on the differentiation of the levels of its individual components, the dynamics of their changes and the complex analysis of functionality. The state of this sphere directly influences the economy and culture of the country and the region, and therefore the sectors of education, health care, culture, housing and communal services, etc. play a significant role in the economic development of the territory.

Territorial boundaries of the research are defined within Transcarpathian, Lviv, Ivano-Frankivsk, Chernivtsi, Vinnytsia, Khmelnytskyi and Ternopil regions, among which there are established economic, labor-resource and informational-communicative connections, which also should be considered as the strong side of such cooperation.

Several basic components of the social sphere (education, culture, medicine, housing and communal services, trade and mass catering, communication) were selected for studying the differentiation of the social sphere elements of the areas of the Carpathian-Podillia region, for each several criteria were chosen (in general over 20). All suggested criteria represent a qualitative component of functioning: in education. They are the amount of preschool institutions for children, the number of pupils / listeners / students per number of inhabitants. Medical sphere includes the providing the population with doctors, middle medical personnel, hospital beds, planned capacity of outpatient clinics. The sphere of culture deals with the provision of population with cultural institutions and their attendance. The housing and communal services sector embraces the level of equipped apartments and indicator of residential space. Retail and catering services cover the indicators of trade turnover for main groups of goods and providing a decent number of trade areas, the field of communication includes access to communication facilities for different variants of their activity. This allowed analysing the level of formation and functionality of the social sphere individual components of the region in general and in its individual areas. On this basis, the ranking of the areas of the Carpathian-Podillia region was carried out in terms of the social infrastructure elements formation.

In addition, a comparative analysis of the social sphere development level to the indicators of the Western Ukrainian region and Ukrainian is provided.

Official statistics from the State Statistics Service of Ukraine, as well as regional statistical offices, were used for the survey.

Key words: Carpathian-Podillia region, geospatial organization, social sphere, education, culture, medicine, housing and communal services, trade and mass catering, communication, matrix of functioning level.

Надійшла 11.05.2018 р.

УДК 910.27

ІВАН РУДАКЕВИЧ

КАРТОГРАФІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ПОТОКІВ У МІСТІ ТЕРНОПІЛЬ

У публікації розглянуто дослідження транспортних потоків у місті Тернопіль з наступним їх картографічним моделюванням. Для збору інформації про величину транспортних потоків був використаний один з методів натурного дослідження, яке виконувалося студентами на вибраних вулицях міста згідно певних етапів і правил. Було проведено три дослідження восени 2013, 2015 і 2017 років, а їх результати відображені на трьох картографічних моделях. Короткий геопросторовий аналіз показує найвищі значення інтенсивності руху автотранспорту на об'їзній дорозі та головних міських магістралях. Для відображення величини перевантаження вуличної мережі потоками автомобільного транспорту була створена окрема картографічна модель. За результатами дослідження були сформовані головні проблемні фактори та перспективні заходи щодо зменшення інтенсивності транспортних потоків і перевантаження вулиць міста.

Ключові слова: інтенсивність, картографічна модель, місто, транспорт, транспортний потік.

Вступ. Транспортна мережа міста є одним з найважливіших елементів його господарського комплексу, а також планувальної структури. Часто міські вулиці та дороги порівнюють

із кровоносними судинами міського поселення, перевантаження чи перекривання яких створюють значні збої у функціонуванні урбо-системи та наносять збитки місцевій еконо-